

բեկարգ և պայծառացնել եկեղեցիներն ու դպրոցները, իրեն ուսումնասիրած անձն և իւր քարոզութիւններով հաստատել ժողովրդաց մէջ ջերմեւորութիւն, կրօնա-սիրութիւն և առաջն առնել օտարութիւն-բաժնու վարդապետութեանը և միւր ուղի-ղութեանը Ապա յորդորում է ժողովրդեան լսել և հնազանդ լինել իւր նոր առաջ-նորդին, յորդորում է ունենալ սէր և սիրել խաղաղութիւն, որոնք շնորհ են իւր-գանք վերջանում է կրկին օրհնութեամբ:

ՆՈՐ ՆԱԽԻՅԵԱՆԸ
(Թարգմանութիւն ՄԵՂՈՒ ՆԱԽԻՅԵԱՆԸ
[Բարեբաղի]:)

Չիւր ազգոգրոյ աշխուժարարութեանը կարողացած օրէ ի վեր ցանկութիւն ազգած էր սրտիս մէջ Ձեր լսողի միջոցաւ նկարագրել Նոր Նախիճան քարոզի գրութիւնը, թէ ուսումնասիրող, թէ և կեղեցեաց և թէ այլ հասարակական տեղեաց վերաբերութեամբ:

Նախիճանը շնորհաւոր լինելով Վոս գե-տի աշխուժման ասի մօտ, կեցած է բաւական բարձր սարի վերայ, բայց ախտոս որ քաղաքի շինութեանը սխառ չեն իս-կոյն գետակից, որ աւելի գեղեցիկ դիմելու-նենար, այլ ընդհակառակ շինած են դե-տակից կէս մղոն հեռաւորութեամբ դէպի հիւսիս քաղաքիս ձերքը կառուցել որ իբր թէ սկիզբն երբոր յիշմէն գաղթի են քաղաքացիներ թիւըր գետակից սխառ են եղել մեր նախնիքը սակայն վերջը իր ա-ւազաններու երկիւղեղ տոկոսով են վեր կանել և շինել սարի վերայ: Գետակը գրեթէ ամբողջ քաղաքի տարածութեան առջև լաւ ու յարմարութեամբ նաւահան-գիւտներ ունի, որ բոլորն էլ Նոր Նախի-ճանցընցն են: Կառահանգիստներ մէջ ա-մենախառնակներն և հոյակապներն են եղբարց Հայրապետեանց, քաղաքացիու Վ. խոնարհացն և Վ. ջուռիկեանցն: Իսկ միացեալքն ևս են այլ և այլ առաջնորդ անձանց: Փոստատուն են Նախ. եղբարց Հայ-րապետեանց երկու պարտէզները, միւր պղտ-դատու ծառք իսկ միւր ծաղկանց, գար-ձեալ երկուքն ալ գետակի սարի վերայ տնկուած: Եւ այն պատճառ որ կը կար-ծեն իրեն թէ աւազակներ երկիւղեղեց սարի վերայ արկեն իւրեանց շնորհիւն-նրը, այդ բոլորովն սխալ է և անհիմն, վասնզի ուրեղ որ կգտանուի այժմ Ա-ւազ եկեղեցին և վաճառանոցը, այնտեղ է և քաղաքակերպուն և գլխաւոր հրա-պարակը, նոյնպէս և միւս եկեղեցիներուն համարեալ թէ միայնակ հեռաւորութիւնը միջակներունց անտարակոյց ցոյց կը տան

որ քաղաքի հիմնարկութիւնը եղած է ստանց ուշադրութիւն դարձնելու այն օրոյն, երբեք որ կրնային շատ յա-ռաջանալ գետի մօտաւորութենէն Վեր-ջապէս ինչպէս էլ եղած լինի այս ամենը, սա-կայն Նախիճանի դերքը և ծառաարակ-տութիւնը բաւական գեղեցիկ է, մանա-ւանդ քաղաքատու փողոցը որ «Соболев» կառուի յանուն եկեղեցեաց սուրբ Գրիգոր Լուսաւորելի, և որոյ անկը ամենքն էլ քա-րուշէն հոյակապ նոր կառուական ծառա-րապետութեամբ շինուած են, և մանաւանդ անկը գեղեցիկ տալս որութիւն է գործած-մար եկեղեցին, որոյ նման հոյակապ առ-մար մերձակայ քաղաքներում չը գտնուի: Գետակի վերայ խոսելով զանց արի լինել գետի հանդիմել կղզին որը նոյնպէս Նոր Նախիճանին կառուական և որը 1 1/2 մղոն լայնութեամբ և 3 մղոն երկարու-թեամբ կղզի մի է: Այս կղզին գարնան միջոցը այնպէս կծածիկի Վոս գետի առա-տութեան պատճառաւ, որ հարկեալ հազ 100 աստիճանի մը չափ ցամաք տեղ կմնայ, բայց քաղաքի համար բաւական արդիւնութեամբ անկըրից մէկն է, վասն զի բացի խոտից որ կապուա կորուի և տարէն մօտ 2000 ա-ստիճան կը բերէ, նաև բաւականին արժանի տեղ մի ալ Վոլկա-Գետից շա-ղկուն ընկերութեան վարձով տրուած է, որ այն ևս 2000 ուսուցիչ շահ կբերէ: Նոյնպէս Ն. Նախիճանին և Խոստովու հանդէպ գետի ամբը որ բաւական ընդարձակ տեղ է և րո-բորը մաս մաս բաժնուած փայտածախնե-րու տուած է դարձեալ մեծ գինով, և թէ՛ այդպիսի եկամուտները հաշուելու լինելը ի միասին քաղաքի վարձու տրուած դաշտի եկամուտներով մօտ 100000 կամ 1200000 կհասնին Նոր քաղաքային կա-ռավարութիւնն և մեր իրաւասունները ճը-մարտ ասել պէտք է թէ և դանդաղ սա-կայն հոգով կաշառտեն քաղաքիս բա-րեղարարութեանը և լուսաւորութեանը, աչ-գի առաջ ունենալով միշտ մեր հասա-րակ ժողովուրդի օգուտը և յառաջդի-մութիւնը և անոնց մանկտին, որոյ ապա-ցոյց կրնամ ասել այն ինչ որ արած է մինչև այժմ՝ յորէ անտի բացման նոր կա-ռավարութեան:

1) Իրաւասուններ շնորհիւ էր որ ու-նեցանք ձեռնիք, որ զոնէ օրուան աշխա-տանքից գլխի կրնայ ամենայն մարդ եր-թով քանի մի ուրախ ժամանակ անցու-նել և դուստիլ: 2) փողոցները քարայա-տակ անելու խնդիրը, որ սկսել է իրա-գործվել: 3) Գէպի գետակը իջնելու քարէ ձառնապարհը որ անցեալ տարի վերջացրին: 7) ձերքուս վերայ համար կարնիլը և փո-ղոցներուն անուանելը նշանակելը: 5) Եւ որ առաւելն է քաղաքական հարցով կա-ռուցանելու: 6 դատարանով Աւսիկի ու-սումնարանի խնդիրը, որ Նախիճանի յա-ռաջդիմութեանը համար ամենահարմար միջոցներէն մինն է, և որը յառաջակայ անցուցներին անպատճառ պիտի բացուի առ այժմ երեք դատարանով: 2 պէտք է մոռնալ նաև որ այս ամեն բաների մե-ծաւ գործունէութեամբ իբրեւ քաղաքա-գլուխ առաջ տանող և օգնող եղած է մեծապատիւ Գեորգ աղայ Խոնարհան, որ ամեն օգուտեւ ձեռնարկութեանց օգնած է իւր առատաձեւն ընտրութեամբ: Ծ-րինակ կարող եմ բերել այս երկուքն ա-ռաջնորդ ձեռնիքներ, որ հանդիմանութեամբ շինուեցաւ, 500 ուսուցիչ նուիրել, և երկ-րորդը տեղոյս հասարակական մասնա-գարանին 100 ուսուցիչ ընծայել որոյ օրի-նակին հետեւելով միւս անդամներն անց-եալ մասնադարանին 2-դ տարիդարձին մօտ 400 ուսուցիչ գրուեցան, որով մասն-նադարանը մէկն է մէկ հարստացաւ 300 հասարակութիւնը գրեթէ, և այդ 300 հա-տար գրեթէ իսկ կարողացաւ բաւակա-նին հարուստ մասնադարան լինել և իւր անդամաց հոգեկան ցանկութիւնները կա-տարելու կարող: Մասնադարանին վերայ խոսելով արժան կհամարեմ հաղորդելու խմբագրութեանը նաև հիտեալը: Մասն-նադարանը ունէր սնցեալ 1875 ամին 120 անդամ տարեկան դրուստներ, որոնցմէ մուտք եղած է 500 ուսուցիչ, 400 ուսուցիչ ալ օժանդակութիւն անդամներէն և 150 ուսուցիչ ալ բարեգործական ընկերութեան տուածն իբրեւ խորհրդարանին վարձ, կանէ ընդ ամենն 1150 ուսուցիչ իսկ ծախք եղած է զանազան Բուսներէն և Հայերէն

գրեանց գնելու մօտ 600 ուսուցիչ, լազարաց և օրադրաց նոյնպէս, և տան վարձի, պա-հարաններու, լուսաւորութեան, վառելեաց, կաղմկել և այլ անհրաժեշտ եղած է ընդ-ամենայն 1165 ուսուցիչ, ուրիմ ծախք և դաժ է աւելի 15 ուսուցիչ: Աստի կրնանք կարգադրել, որ մեր այս հասարակաշահ գործին վերայ չպէտք է այն աչքով նա-կնել, որ նա տրուէ յառաջ դնացած է և լուսաւորութեան հարստացած է: Գեւ. մեր Մա-տնադարանը շատ ազգաստ է թէ՛ առաւ-ձին առանձին տաններ նորա ամեն բա-ժանմունքները բառ Մատնադարանի ցու-ցակին: օրինակի համար ընտան պատմու-թեան վերաբերեալ մասը շատ ազգաստ է, նոյնպէս և Կանկական Մատնադարանը որ իմ կարծիքով ամենէն առաւել հար-կաւոր մասն է, մանաւանդ և այն այս տա-րի որ յառաջակայ սեպտեմբերին Աշտի ուսումնարան բացուելով, գլխի հարկաւո-րութիւն մի է: Գեորգ խորհուրդ կոչելիք իւրաքանչիւր քաղաքացւոյ վնայել իւր 5 ուսուցիչ փողը նու իրելու: Մատնադարա-նին, որ ամենաշնչին գումար մի է, մանա-ւանդ կարողութիւն ունեցող անձի մը համար, սակայն հասարակական Մատնա-դարանը կթէ 120 ուսուցիչ տեղ 200 ան-դամ ունենար, այն ժամանակ նորա 40 անդամ փողը կթէ վարձելու լինի Մա-կական Մատնադարան կաղմկել, բաւա-կանին լաւ Մատնադարան կաղմկել, այն ինչ մնացեալ 40 անդամը բաժանորդա-գնով կարելի է գնել Մատնադարանի համար ընտան պատմութեան բաժան-մունքը հարստացնելու ամենաշնչին գրեանք:

Այսպիսով այսքան, 4. Խաղաղութեանը

ՀԱՇՈՒ

Համախառն երկուս դպրոցայ Մատնադարանի յոնցաց 1875 թ.

Ա. 1-ն յունվարի 1875 թ. մնացել էր գումար գումար 348 ո. 54 կ, նոյն թիւա-կանութեամբ եղել է մուտք 355 ո. 7 կ, ընդ ամենն է 703 ո. 61 կ.

գործ գնել անմիջապէս ուսման և ուսումնա-րանի համար. բայց ախտոս որ այդպէս չէ, այս դուստրից դեռ էլ մի բաւական մեծ մասն այնպիսի բաների վերայ է ծախս լինում, որոնք ուսման հետ ոչինչ կապ չունեն. տեսնելը այս ինչ ծախսեր են:

Վասն պաշտպանութեան կա-լուածոց	1000 ո.
Վասն ապահովութեան ի-հրդէն	400 ո.
Հնախարկ	1015 ո. 65 կ.
Ժամանակագրական վասն աղգ-կատարութեան փոխարինող	462 ո.
Մասն պատկանեալ լայնաձե-նի ընդհանուր կալուածոց	66 ո.
Խոնարհութեան վերաբերեալ	500 ո.
Խոնարհ հայուստեան և գրադ.	700 ո.
Խոնարհ նախկին տնտեսի	240 ո.
Մասն վասն ուսումնասիրող	2206 ո.
Շինութեան և կարկառանք ուսումնասիրող	1000 ո.
Վասն երթնելութեան յոյսի-տատնելիս և վարձ կառաց	200 ո.
Մանր ծախք	300 ո.
Վարձարարութեան ծառայու-ղաց և վասն անակունելի	400 ո.

Ինչ որ ամենն 8589 ո. 65 կ.

Եթէ այս գումարը հանենք մնացեալ 27,813 ուսուցիչ 93 կապիկ գումարից կմնայ 19,224 ո. 28 կապիկ: Սորանից էլ ծախս է լինում որդե-գրաց կերակուրի և այնպիսի պիտանք վերայ, որոնք ուսման հետ ոչինչ կապ չունեն, 5,671 ուսուցիչ 28 կապիկ. և տասն և վեց սովորեցնե-լատներուն թոշակ արկւում է 1,344 ուսուցիչ, որ ընդամենն կանէ 7,015 ուսուցիչ 28 կապիկ: Այս է հանելով վերջին գումարից, մնում է 12,210 ո. որ գործ է դրուում իսկ և իսկ ուսման համար, այսինքն տեսել, վարձարարութեան և վերակա-ցուցած ուսուցիչ համար:

Այժմ իմանում ենք որ մեր տասն և չորս տարեկան պատանի ուսումնարանը, այնպէս հարուստ չէ, ինչպէս կարծում էինք. և որ այն 84,432 ուսուցիչ 93 կապիկը նման է մի փա՛մ:

միջոցով, որոնք օգուտ լցրած և բերանը կա-րծած ժամանակը մի անգին բան է լինում, բայց բերանը որ բայց են անում և օգը դուրս թը-նում, ստանում է իւր իսկական օգուտից դու-րսելով. ինչպէս էլ այս 34,432 ուսուցիչ հասա-լ 32,210 ուսուցիչ: Այս գումարը գործ է դըն-ւում պաշտպանելու մի պատրաստական, երկու առաջին, մի երկրորդ, մի երրորդ, մի չորրորդ և մէկ էլ հինգերորդ դասատու: Եւ վաղուց է որ Հոգաբարձութիւնն աշխատում է բանա-կեցիկները դասատուներ, բայց դասական միջոց չունենալով, այս հարկաւոր բանը չեստացու-մ է տարե ցտարի:

Հիմիկ, կարծեմ պարզ է, որ այս հարուստ կարծեցեալ ուսումնարանը շատ դասական պա-կատութեան ունի. որ քիչ չէ ներգործում նորա յառաջակութեան և զարգացման վերայ:

Յայտնի բան է որ մի ուսումնարանի յառա-ջակութեան պիտանք չարժանիք-գործիչ միջոցնաւ-վարձարարութեան խոսքն է: Սեր ուսումնարանը ունի ըստ մեծի մասին իր գա-ծին տեղեակ և ուղիղ սրտով ուսումնարանի օ-գուտը ցանկացող վարձարարներ. բայց պատ-կանում են նոքա բոլորովն ուսումնարանին, կարծի են նոքա բոլոր ուսումնարանից, քանի իւրեանց դասերից, քանի իւրեանց մասնագի-տութեան, էլ ուրիշ բանի վերայ չմտածել, որով միայն կարող են նոքա ուսումնարանին տալ այն, ինչ որ հարկն է: ամենին ոչ: Ասում է նորաւոր չէ ազատութեամբ ոչ նորանց ներկայն և ոչ ազատագին. այն ողորմիկ չարախան մէկ դասի համար տուած իրաւունք ամենին բաւական չէ նոքա կեանքը ապահովանելու, նոքա այսպիսով տալուում են տարեկան որը 300, որը 400 և այն ամենից շատ օգուտ անե-ցողը տալուում է 1000 միլի. Սա պարզ ապա-ցոյց է, որ նոքա չեն կարող իրանց կատարե-լապէս նուիրել ուսումնարանին, այլ պէտք է ուրիշ միջոցներ են որոնել իրանց գործիքներն կարող բերել այն օգուտ, որ կերբէին իրէ ուսումնարանը նոքա ապահովանքի: Բայց օ-րանով ևս չեմ ուզում ասել որ այժման վար-ժապետները չեն կատարում իրանց պարտաւոր-

նութիւնը դէպ ի ուսումնարանը. քան լիցի, նորա անում են շատ աւելի, քան կարելի էր պահանջել նոքանից: Այսպիսով մենք տեսնու-ր թէ՛ մեր մեր ուսումնարանի՝ գործիչ մեքե-նան ըստ կարելուց լաւ է, բայց նորա անե-կանութիւնը առատութեամբ չստանալով շար-ժում է մի փոքր դանդաղ. բայց որքան էլ մե-քենան լաւ լինի, որքան էլ առատ ըստի նո-քա անհիւանդութիւնը իւրը, եթէ հում ազգայնե-րոնք նա պէտք է մեկնէ, լաւ չէ, նախապատ-րաստած չէ՝ դժուար է նրանց առաջին կարգի ապրանք առաջ բերել: այդ հում ապրանքը մեր ուսումնարանի աշակերտներն են: մի փոքր ժամանականք նրանց հետ:

Սեր Ներսիսեան ուսումնարանի աշակերտ-ները, ըստ մեծի մասին խոցճ պրկները, կա-րատողները, զալարները, մէկ խօսքով խոցճ ա-րհեստարարները, մանր վաճառականները, քա-հանները և աշակերտները որդիք են, սոքա ըստ մեծի մասին զալար են ուսումնարան ութն, ինչ, առան տարեկան, երբեքն էլ բաւական հասակն առած, առանց ոչինչ նախապատրաս-տութեան ունենալու, նրանց վերայ ոչինչ կըր-թութեան, դաստիարակութեան նպոյ չէ երևում, կարելի է ասել անդիզով որովհետեւ ոչ վաղեքն, ոչ հայերէն կանոնաւոր կերպիւ մի միւր յայտ-նել չեն կարողանում: Սոքա ծնողքն էլ իրանց պարտականութիւնը կատարելուցն կատարած են համարում զալար անելն կամ հոգաբար-ձուին նեղացնելով, թուելով տալով ու որդուն ընդունել տալով: Այս աշակերտներից շատերն այնքան աղքատ են, որ ստանալ ծնունդ անց կացնում պատուաւոր ամուսնու պրկներով, աստիկ կօշիկներով չալարներով մասնեք ե-րևում են, ձեռները ցրտից ուսած տրաք-տրաքում է լինում, սոցանից շատերը ձմեռը անց են կացնում ցուրտ անհանգիստ, ա-ռանձին մօտ տառալու մօրցը, որ կարողանան պրկները տարապի իրանց դասերով, այդ ար-սիկ շալարութեան է, որ շատ էլ ուղիւնաւ ծը-նողք չեն կարող անել: Եւստեք տարիներ են անցկացնում առանց իրանց սեփական վեր-անհանգիստ, թուելով, թանաք, մասիտ գրել կըր-նալու ունենալն էլ շատ հազուադէպ բան է

նոքա մէջ Այս դեռ բոլորը չէ, շատ քիչը այս աշակերտների ծնողներից կանոնաւոր ծառանք, որոնք համար շատերը առատաւոր դեռ ուսում-նարան չուղարկած նրանց դեռ քաղաքն են տանում կամ ուղարկում, որ ձեռնար ծախի հա-մար առածը վաղեքն տուն, այսպէս վաղեքնը շատ անգամ բաւական երկարատեւ է և աշա-կերտը մի երկու դասից դրեւում է: միւսները չալարներով մնում են տանը, որ հիւանդ հօր կամ մօր համար դեղատոնից դեղ բերնու: Եւստ ծնողներն էլ իրանց սուրբ պարք են համա-րում տանի իրանց որդւոյ տարելը մէկ կամ երկու անգամ: Բոլորիս, թէ՛ թէ՛ Եւստեքալի կան ուսումնարանը, և այսպիսով օրերով և շաբաթ-ներով յետ են ձգում դասերից: Կան աշակերտ-ներ, որ այնպէս խոցճ դրութեան մէջ են, որ իրանք պէտք է հոգան իրանց ապրուստի հա-մար. ունենք նոքանից կրակի օրերը եւստեք-կում մանրեք են ծախում, միւսներն եկեղեցի-ներում դպրութիւն անում, կամ տեղեկներին հետ մասն են դալի տուն օրհնելով, մուսն թա-ղելով, կոնքիլ և այլն: Այս դժուարութեանց վերայ, կոնքիլ ամեն մէկը առանձին բաւական զիջելով, ամեն մէկը բաւական նշանաւոր դժուարու-թիւններ են ուրիշ բաւական նշանաւոր դժուարու-թիւններ. նախ որ հայերէն վանձուարներ, կամ շատ քիչ և յետոյ որ մեր Ներսիսեան ուսումնարանը գրեթէ միակ ուսումնարանն է հայոց համար Բուսաստանում, այս պատճա-ռով դուք կը գտնեք ամենից Վաղարշապատ, Մո-ղղիք, Նախիճանցիք, Աղեքսանդրապոլցիք, Արարիկացիք, Եւստի և այլն: Թիֆլիզի հայ հա-տարակութիւնն էլ, օրերու իր խոցճութեան պատճառով չի կարող վարձ տալ իր որ-դիքը ուսման համար և այդ պատճառով դի-մած է դէպ ի Ներսիսեան ուսումնարան, շատ մեծ է, այդ է պատճառը: Իր մի պարտաւո-րական դատաւորը ունի 66 աշակերտ, երկու առաջին դասանիները 71, երկրորդը 39, միայն չորրորդ և հինգերորդն են, որոնք համեմատա-բար շատ քիչ աշակերտ ունեն: Սորա պատ-ճառն էլ վերեք ասածներիցը պարզ երևում է, այսինքն, այն աշակերտներից շատերը չեն կա-րողանում այն անոնանիլ դժուարութեանց

յաղթել և լիովնում են ուսումնարանը լարձ-րագին դատաւորները չհասած, ինչ դարձանք որ ամենադարձիկով վարձարարայ աշակերտ հանգամանքների մէջ իր աշխատանքի պատուը, իր աշակերտների յառաջակութեանը ցոյց տալը: Եթէ զորքերից պատրաստականութեամբ վարձարար կանոնից նուիրել ամեն մի աշա-կերտին հինգ ըսպի, նոքա զալար պէտք է շա-րունակուի 5 ծախ և կէս, կամ նա միայն վեց-երորդ դասին կարող է վերջին աշակերտի հետ խօսել:

Կարելի է օրհնել ասն թէ ինչպէս են այդ-քան աշակերտներ ընդունում. թող վարձեն այդ պարտաները թէ բոլոր խնդրատուները ցանկու-թիւնը կատարուում է: Թէ հարկեաւոր երեկայ, հարկեաւոր ծնող լաց լինելով յետ դառնում, որովհետեւ ուսումնարանի վարձութիւնը անկա-րելի է համարում բոլորը ընդունել:

Այս պատկերից յետոյ աչք դնելը այն միջին և բարձր դասի ունեք և լուսաւորեալ ծնողաց երեխանց վերայ, որոնց հետ համեմատելով զանում են շատերը որ մեր Ներսիսեան ու-սումնարանը պատու չէ տալի. այդ երեխանց զարգացումը, դաստիարակութիւնը, ուսումը, կարող եմ ասել սկսում է ծննդեան բույնից օրօրոյցից, մայրը, քոյրը, կըբայրը. հայրը, ա-մենք նորա ամեն մէկ քայլին հետեւում են, զարթեցնում են նորա մէջ զանազան մասերը կարողութիւններ, հոգի են քաշում նորա մար-մնու մաքրութեան և առողջութեան համար, խօսելու ուշադրութիւն են դարձնում, որ հենց առաջին բույնի կանոնաւոր խօսի, պատմում են նորան իր հասակի յարմար պատմութիւն-ներ, շարում են նորա չորս կողմը զանազան զարգացուցիչ խաղաղները կային, որն ասեմ. ուսումնարան տալու օրից էլ ծնողքը չեն դա-դարում ամեն զարգացութեամբ հետեւել և օգնել իրանց որդու զարգացմանը. առաւօտու նշա-նակեալ ժամին զարթեցնում են, օգնում են նորան լուսնուկով անողորմ, մաքրած չորբեր և կոշիկները պարարտու են լինում, համով և առաւել նախաճաշն էլ. դրեքը, տաքալիներ, մատիտները կաղած պարարտաւոր, դալիւ էլ մէկ երկու շահի զրպանն են ձգում, որ ինչէ

1875 թ. հոկտեմբեր 200 ա. 62
կ. օրին 199 ա. 70 կ. հայերէն, սոսն-
րէն գրեթէ, օրագրերն էլ լատինական
համար իսկ 10 ա. 92 կ. մատենագրանի
վերաբերեալ մանր ծախսը, ուրեմն առ-
կան յունարի 1876 թ. միւս է առ-
ձնու հրամ 502 ա. 99 հոկտեմբեր

Առ 1րդ յունարի 1875 թ. մատեն-
ագրանի ունիւր 437 հեղինակութիւնը
թուով 814 հատ գրեմք, արժողու-
թեամբ 867 ա. 8 կ. ընթերցանայ ամի
ձեռք են ընկած թէ՛ դրամք և թէ՛ ըն-
ծախմբ 132 հեղինակութիւնը 248 հատ
գրեմք—ընդ ամենն 569 հեղինակու-
թիւնը թուով 1056 հատ գրեմք, ար-
ժողութեամբ 1148 ա. 3 կ. ուրեմն մա-
տենագրանի նիւթական շրջանի գումարն
է 1651 ա. 2 կ.

Յնթերցան 1875 թ. վեր են առնուած
ընթերցանութեան համար 777 առգում
գրեմք, առ հաշուելով ճամբարայ չա-
քանակը 3606 հոգեւ զմեզ ընկնում է
համարեա 5 հոգու մի գիրքը:

Մեր սեպուհ պարտաւորութիւն ենք
համարում, իրեն ընկած գրադարանին օ-
ժանդակել անդամոց, հրապարակաւ խո-
րէն յարգանք շնորհակալութիւն մատու-
ցանել թագաւոր եկեղեցեաց գործակատար
Թադէոս Աւագ քահանային, իւր ջերմ և
արդիւնատու համակրութեան համար դէպ
ի մատենագրանը: Նա ամեն մի դէպ-
քում չէ խնայել իւր բարոյական և նիւ-
թական օժանդակութիւնը գրադարանի
յառաջադիմութեան և բարգաւաճութեան
համար: ինչպէս և ամենայն ազգային գոր-
ծերում:

Գործակատար մատենագրանի
գրադարան Աղ. Ս. Աղեքսանդրեանց
գանձապահ Գեորգ Կաճաճեանց:

Աղ. Վարդանանց
Մարտիրոս Թումանեանց:

եթէ քաղցի, կարողանայ մէկ բան առնել. ինչ
սակ կուզէ, որ առ ուրախութեամբ կրթիւյ
ուսումնարան, ուղարկուի իրեն և ձեռու-
թեամբ կ'աշխատայ: Բայց այդ զեռ բաւական
չէ. ուսումնարանից յետ եկած նա գտնում է
աւտոյ և կաշու ծալ, ծնողաց զարգացող
խոսակցութիւն, որոնք նրան էլ աշխատում
են, իրանց խոսակցութեան մէջ խոսակցի
անկ, կամ հարցնում են նրանից թէ
ինչ է պատմել վարժապետը և եթէ նկատում
են, որ լաւ չէ հասկացել, իրանք կրկնում ու
հասկացնում են: Երբեք բան է, որ յայտնի
աշակերտը չստ է կտորի, լաւ է կտորի, և
որ սորա վարժապետը կարող է հրաշքեր գոր-
ծել, նա մանաւանդ որ այս ուսումնարանները
ուսին ամեն կատարելութիւններ և յարմարու-
թիւնները. Թող այժմ ընթերցողն ինքն ասի,
կարելի է արդեօք այս երկու երեխայից մի տե-
սակ պահանջողութիւն անել, երբ որ նոցա
գրութեան մէջ ստորի ու ձորեր կան: Կարող
են արդեօք Ներսիսեան ուսումնարանի վար-
ժապետները, եթէ նոցա վարժապետութեան
կատարելագործութեան ծայրն էլ հասած լինի
իրանց աշակերտներով ցոյց տալ այն պտուղ-
ներն որոնք ցոյց կտայ այնպէս նախակրթութեան
նախապատրաստութեան, այնքան միջոցներ, ոչ
նախակրթութեան ունեցող աշակերտի վարժապետը:—
Այ՛ երբեք, կարողացողը կամայ ակամայ պէտքէ
հարցնի, ուր է այն բարարութիւնը որը
մասին խոսեցաք սկզբումը: Եթէ այդպէս լընաւ
պայմաններում գտնուած ուսումնարանն իր
վերջին դաստանից միջին թուով տարէր տասն
և մէկ աշակերտ արձակէ (հաշուելով 1872-1875)
որոնցից քսան է հինգը մեր ծիսական ուսումն-
արաններում աշխատում են և ազգին օգուտ
են բերում, ամեն մէկը միւսին թուով տասնա-
յով 326 ուսուցի (ամենամեծ ուսուցիչն է 500 ա.
ամենափոքրը 150-ը), երկուսը Շիկոպոլսի,
երկուսը Փարիզի, չորսը Ռուսաստանի բարձր
ուսումնարաններում կարողանում են շարունա-
կել իրանց ուսումը (յայտնի բան է մի փոքր
նախապատրաստութեան), երկուսը Տիբիսիի գիմ-
նազիայի բարձր դաստաններում գտն են ընդու-
նելութիւն և պատուով պահպանում են իրանց
սեղը, լաւ աշակերտների հաշուով (չստորից ըն-

ԱՐԱՐԱՍՏԻՆ
Արարատի մարտի տնտեսութիւնը կարգաւոր-
ւել է: Զայիւրդու գրախառնութիւնը: Պարոն
Վեհապետ Կաթողիկոսի ազաշխարհաւոր
և հարգութեան ձեռն վերաբերեալ գրե-
ծած կոնդակի մասին մեր արած մի քանի
ստուգ ջամբո նկատողութեանց առթիւ
Մեղրու Մշակի հետ միասին լծելով, կո-
չում է նրանց անկրօն, անհաստ, ան-
բարոյական և այլն: Մենք չենք զարմանում
Հայկորդու վերայ, որ հաւատ, կրօն և բա-
րոյականութիւն, որոնք իւրոնքնուրուի ան-
հատի ազատ և անբնարարելի սկզբա-
կանութիւնը են, չափում է իւր չափով:
Նա կարծում է, թէ դրան նպատակաւոր-
աբարութեամբ մարտնչել են: Մենք չենք
զարմանում, Հայկորդու յիշգրտանութեան
վերայ, ըստ որում չգիտենք թէ ինչ կրթու-
թեան տէր է և ում որդի (միայն ոչ ձե-
րունի Հայկայ, վասնի իւր սուղական դա-
տողութիւնից երևում է, որ հաստի մա-
տակ ունի): Բայց մեզ զարմացնում է Նորին
Ոճութեան չափազանց ներդաշնանութիւնն
և բարութիւնը, Սրբ. Սինիոյ լուսնութիւնն
և միաբանութեան անտարբերութիւնն,
որոնք մի Հայկորդու ինքուրն են իսկ սուրբ
Սէթութեամբ անպատուել Հայոց լուսնակե-
տութիւնը, որոնք Պապի անկախականութե-
թիւն սկզբական ձգտելով և մեր ա-
զատ և սուրբ եկեղեցին անարգել նորա
մէջ հաւատարմութեան ատենն բռնալ
ձանաղդ:

Մենք խորհուրդ կ'ուանք պ Հայկորդուն
չնստել այդ հայեցողածընթով սուր էջ-
միանում, որ սրբապաշտութիւն է, այլ
Սրբազան Ստեփանոսի օրինակով լերձալ
է ձեռով: Վասնիկան պաշտում, ուր միայն
կարող է ծառայել անտարակալութեան և
վարել հաւատարմութեան ատենում
պատուաւոր պաշտօն:

Մեղրու ընթերցողը կ'կարգան այս համա-
րում յանուն Սրբազան Մակար Արք եպիսկո-
պոսի կազմակերպ Ստեփանոսի անթիւ հայ-
եցողութեան Ներսիսեան դպրոցի վիճակի վերայ:
Մեղրու Ներսիսեան ուսումնարանի վերաբե-
րութեամբ սակ է շատ անգամ ուղիղների

ամբ եմ որ մեր Ներսիսեան ուսումնարանի
աշակերտներն, որոնք մեծ են Գիմնազիայ միջ
լաւ աշակերտաց հաշուին են եղել, չորսը մե-
ծաւական են, մէկը ծառայում է բանակում,
մէկը քահանայ է, երկուսը սարկաւազ, և դո-
ցանից մի քանիսը գործարար են մեր օրա-
գրութեան էջեր իւրանց յոգեւորներով կար-
ծում որ կարող ենք ասել, որ ուսումնարանը
բարարութեամբ գործելու տէր է:

Բայց կարող ենք արդեօք այս բարար-
արութեամբ վիճակով բաւական մնալ և ձեռնե-
րածք էլ ունենալ: Կարող են արդեօք մեր
ձեռական ուսումնարանի վարժապետներն իրանց
այժման գիտութիւնով երկար ժամանակ բա-
ւաւանութիւն տալ մեր ժամանակի դասնա-
նեղին, կարող են մեր քահանայներն իրանց գի-
տութեամբ օրէ ցոր աւելի զարգացող ժողովուր-
դի առաջն պահպանել իրանց վայելելի պա-
տիւր, կարող ենք բաւական լինել, որ մեր պատ-
րաստական դաստան աշակերտներին համար
են հինգերորդն և վերջացնում են ուսումը միայն
ստան և մէկը: Այ՛, ի՛նչ է:

Այս պատճառով մեծ ուրախութիւն պատ-
ճառեց ինձ Պարոն Ղարաւանեանց առաջար-
կութիւնն և հանդիսականաց առատաձեւ ստո-
րագրութիւնն յանուն Մակար Արք եպիսկոպո-
սի հիմնելու ստեփանոսի համար: Այ՛ միայն
այն պատճառով միայն, որ հասարակութիւնը
արժանաւոր կեպիւ, պատուեց իր օրերի Ա-
ռաշխարհի, իր ուսումնարաններին ցրտացաւ
հիշատակին և պաշտպանին, այլ և նորա հա-
մար, որ հասարակութիւնը զգացել է իր ուսա-
նող երկրասարդների կարողութիւնն և սկսում
է օգնութեան ձեռք կարկաղել նրանց:

Չենք կարող ասել, որ Հայ հասարակութիւնը
միշտ այժմ ունի չէ արեւ իր ուսումնարան-
ներին օգնելու համար, ընդհակառակն, մեր բո-
լոր ուսումնարաններն և մանաւանդ մեր Ներ-
սիսեան ուսումնարանը պողով են մեր հասա-
րակութեան առատաձեւ գործարարութեանց,
Բայց այդ գործարարութեանը ըստ մեծի մա-
սին կամ լինում են անդիտակցաբար մոռակա-
ծութեանց և զանազան տեսակ գործարարու-
թիւններից ուսումնարաններում կամ գիտակցա-
բար կտակներով աւանդուած, այդպիսի կտակ-

գրութեան նորա գրութիւնը ժողովրդի առաջ
պարգեւ համար, թէպէտ և մի քանի կէտե-
ւած նորա հայեցողութեանը է եղել: Այս
համարումը են նա տարւած է պ. Գ. Ս. յօդու-
ածը, որ շատ կէտերում ճիշտ նկարագրութիւն
է դպրոցի վիճակին:

Մտերմութիւն Կ. Պարոն Թիֆլիզ ժամանց և
Սրբ. Լեւոնի ուղեւորեցաւ. դեր. Մաթթեոս
վարդապետ Նպփրկեանը, որ հանրաժանութիւն
է Կ. Պոլսում իւր ազգաբնակից սիրողութեան
ներով և իրեն Վաղարշայի Օճակի գլխավոր
գործիչներէն մինը այն մեղմանութեանց մէջ,
որ գործիչներն թէ Սրբազան խրման Հայրիկի
դէմ և թէ այլ ազգային գործերի մէջ, Թիֆլի-
զում դեր. Նորը շատ լաւ էր խառնում իրեն
Սրբազանի վերայ, երբն ազգայնաբար էր իւր
անցեալ յանգանդներն, իսկ Սրբ. Լեւոնիստ
անընդա թաղութիւնը բաւական և եպիսկոպո-
սական բարձր աստիճանին կարանաւալ:

Ապրիլի 23-ին տեղւոյն նորահաստաւ Ա.
ռաշխարհ Գարբիէ Արքեպիսկոպոսն այցելութիւն
է արեւ թիֆլիզի Սրբ. Գայանեան օրորդական
միջնակարգ և այլ ինքական ուսումնարաններին:

Լուսմ ենք, որ վաղը ամսոյ 2-ին Սրբազան
Առաջնորդը քարոզելու է Մոզնու եկեղեցում,

Ամսոյ 25-ին բժշկապետ պ. Թ. Յ. Յովհան-
նիսեանի տանը ժողովեցան նոցա, որոնք ստո-
րագրել են յանուն Սրբազան Մակար Արք
եպիսկոպոսի կազմակերպ ստեփանոսի:

Ընթերցողներն կ'անոնեն, որոնք չուսով
կառաւրկին Սրբ. Լեւոնիստ ի քահանայապետու-
թեան Նորին Բարձր. Արքեպիսկոպոսին, ժողբը
մեծ մասամբ ժողոված են պ. Թ. Յովհաննեանցի
ծառ, և ոչ կ'ցանկան մասնակցել այս գործին
կարող են ստորագրել նորա մօտ մատենաւում:

Լուսմ ենք, որ համաձայն ցանկութեան նայն
իսկ հոգաբարձաց Ներսիսեան Ազգային-Հո-
գեւոր Գարբիէ ներկայ մայիս ամսում պէտք է
լինի ընտրութիւն նոր հոգաբարձաց, Այս
մասին առիթ կ'ունենանք առաջիկայ անգամ
խօսելու:

Ղարաւան հարգում են մեզ, որ իզմերեանց
գերագոտանը յայտնի է այնտեղ իւր բարեգոր-
ծութեամբ, մանաւանդ հայ դպրոցի վերաբերու-
թեամբ: Այդ գերգոտանի շնորհի վերջին ժա-
մանակ Ղարաւան Հայոց հոգեւոր դպրոցը հարու-
տացել է վնասում և վնասելով ապա-
հարկէն ընտրող գրեթէ Լ. Կոպիւրից բերել
տուած քիմիական և ֆիզիքական գործիքներով:

Ներքին արժանապիշատակ Աւստի ֆիզիքականի
կտակ, և այլոց. Ռուսումնարանը մեծ հորա-
կալութեամբ ընդունում է այս կտակները. բայց
այս կտակներն ըստ մեծի մասին պահանջում
են ուսումնարանից պահել մի կամ աւելի որ-
դակի ըստ գումարի: Անտարակալութեան մեծ օ-
գուտ է այս և ուսումնարանի վարչութիւնը
աշխատում է ամենայն օրորութեամբ կատարել
կարողաց կարել: Բայց այս կտակներն ապա-
հովելով մի քանի աշակերտ նիւթականապէս և
տաղով նոցա միջոց անվերջ և անարգել նու-
րի իրանց ուսման, ուսումնարանի յառաջող-
ութեան և բարգաւաճութեանը միայն մաս-
նաւոր կեպիւ են: Նախատեսում Այս մասին եր-
ջանակալական Աւստի ֆիզիքականի կտակը
միակ բարգաւաճութեան է, որ որդ իր կտակած
կարողաճի արդիւնքը յանձնում է ուսումնա-
րանի վարչութեանը, գործակցելով որպէս արժան
և օգտակար կ'անարգէ նա ուսումնարանին հա-
մար:

Տարաբաղաբար վերջին ժամանակներում
կտակ գրեթէ օրէնքներ չլինանալու պատճա-
ռաւ, կամ նոցա հեռու կամ մօտիկ ազգայնա-
նեղի չափազանց խոցմանը արժանիք լի-
նելու պատճառաւ: Կտակների հաստատուելը
գործարանում է, կամ կտակն օրէնքի համեմատ
չէ լինում գրեւած, կամ կտակ թողնողները կա-
տարեալ խելքի մէջ չենք են դուրս գալիս:
և ուսումնարանն այսպիսով գրեւած է այն
գումարները, որ խեղճ մեծնողները կամենում
էին թողնել յօդուտ որը և անտեղեւծ մանկանց,
այդ պատճառով խորհուրդ ենք տալի: Նոցա,
որոնք իրանց վերջին րոպէներում միտը կրկնել
հայազրի խելքն ուսումնարանը դասակարգել,
իրանց կտակները դրել բարեխիղճ և բանիմաց
փաստաւորների խորհրդով:

Խորին շնորհակալութիւն անելով այս կտակ
թողնողներին, չենք կարող չտան, որ ուսումն-
արաններին աւելի օրերի կ'լինէր: Եթէ ամեն
մէկ հայ իր կենդանութեան ժամանակ ժամանկ
ուսումնարանին իր կարողութեան ըստար
տարեկան կամ միանգամայն նպատակ ուսումն-
արանին, այս գիտակցաբար և անմիջապէս և
անպայման նպատակ կտայ մեծամեծ օգուտներ:
Նախ դոցա դէմ ամենահանդուրդ և ամենա-

նոյնպէս աշխարհագրական բարոյաներով և
նկարչութեան ու կենդանաբանութեան պատ-
կերներով:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վերջին պատերազմական լուրերը կրկին
զբաւեցին ընդհանուր ուշադրութիւնը
Բոսնիայի և Հերցեգովինայի վերայ: Աղքա-
տամիւնի ոյժերն օրից օր սկսում են ոչ-
նախնի գործաւոր, այլ և նոցա վնասական
յաղթութիւններ են տեսնում Տաճկական
զօրքի դէմ: Աղքատն ապստամբների պա-
տերազմական շարժողութիւնը չունէր ու-
րոշեալ կապ և նախադիմ: Ապստամբների
առանձին խումբը հրացանով և դաշոյ-
նով զինաւորված յարձակում էին յան-
կարծախ տաճկական զորաւորների վե-
րայ: Այդ յարձակումների ժամանակ ա-
մենից շատ վնաս էին կրում խաղաղ բնա-
կիւններն, որոնց վարուցանքը ճորակ էին
լինում: Ապստամբների յաղթութեան խորհրդ
ստորաբար ջրվում էին զանազան կողմեր
և սուղ կրկին երևում էին ուրիշ կէտե-
րում: Այդ կ'ունենի ժամանակ առհա-
տարակ երկու կողմից ևս կատարվում էին
աստիկ խառնութիւններ: Վերջին ժամա-
նակներն ապստամբների կռիւլու եղանակը
փոխեցաւ նորա ազատ թողն խաղաղ
ընթերցանութեան և սկսան առաւելապէս յար-
ձակվել Տաճկական մարտիկների և պա-
շարների վերայ: Տաճկական իւրանց կող-
մից բաւականաւոր էին պաշտպանելով
իւրանց մարտիկներն և ամրոցները, նոյն-
պէս և պաշարելները: Այդպէս անցան
ձեռուաւոր ամիսները: Բայց յետոյ աղքա-
տամիւնը հասկանալով այդ տեսակ բա-
ժան բաժան գործողութեանց ապարդիւ-
նութիւնը, սկսան հետ դիտել կենդանա-
նալ մի քանի այնպիսի կէտերում, որոնք
պաշտպանված էին բնութիւնից: Այդ ա-
մուր տեղերն էին Կոթլուհան հովիտը

Նախապէս փաստաբաններն ունէր զատ բանալ
չեն կարող երկրորդ որ առանց ծանոթանալու
տուրքներին ուսումնարանը կարող է ստանալ
մի մեծ գումար, որով կարող է իր պակասու-
թիւնները լցուցանել: Այլ թէ այդ շատ հեշտ և
կարելի բան է ապացուցանուած է նորանով,
որ մարտի 31-ին կէս ժամի մէջ հաւաքուեցաւ
4000 մանկ, Կարող էր արդեօք այս 4000
մանկը մի մարդ տալ, նաև ամենահարուստը
նշ երբեք, բայց 120 հոգին մեծ ուրախութիւնով
և հեշտութեամբ տուին:

Եթէ ի նկատի ունենանք Ռուսաստանի
5-700,000 հայ ժողովուրդը և եթէ ամեն մէկը
զոքանից ստանէ, որ ուսումնարանն անհրաժեշտ
է ապրի համար, որ ամեն հայ իր կարողութեան
չափ պէտք է օգնէ իր ուսումնարաններին և
մանաւանդ Ներսիսեան ուսումնարանին, որով
հետո մինչև այժմ զեռ միայն այդ ուսումնա-
րանն է, որից մենք ստանում ենք մեր քահա-
նաներն և վարժապետներն, և ամեն մէկը նա-
ցանից մի չնչին հարկ տալ ուսումնարանին
ուսումնարանը կ'աւանդ մի մեծ գումար (եթէ
ամեն մի հայ տալ տասն կոպէկ տարեկան կը
գումարէ 50,000 ուսուցի, իսկ եթէ հինգ կոպէկ
25,000 ուսուցի): Այս գումարը կարող է գործ
գնելով վարժապետաց օգնելը աւելացնելու հա-
մար, որով աւելի գորաւոր ոյժեր կարելի է հը-
րաւիւրել, խեղճ աշակերտաց դասական գրեմք
և այլ ուսումնական պիտոյք տալու համար,
այն դաստաները, որոնց աշակերտները թիւը
շատ է, երկու երեք բաժանելու համար, վեր-
ջապէս վերցնելու, եթէ խորհուրդ գա-
տանտի բացանկելու համար, միով բանիւ ու-
սումնարանը հանցնելու, այն կատարելութեան,
որտք ամեն բարեմիտ հայ յանձնում է նրան
և որոնք որ նա պէտք է ունենայ, եթէ հայ
ժողովուրդը կամենում է որ նա համապատաս-
խան լինի ժամանակի պահանջներին:

Բայց ի նորանից, որ աւելի հեշտ է ամեն
մէկ հային մի չնչին կամար հարկ տալ ու-
սումնարանին, քան թէ մէկին կամ երկուսին
տալ այնքան, որ ծածկուի ուսումնարանի կա-
րելքը, այդ տեսակ ընդհանուր կամար հար-
կաւորութեանը կ'կապուին հայերի օրտերը ա-
ւելի այնը կապելով իրանց ուսումնարանների

Նիւթիկի և Ստոյացի մէջ, Զարգուեան
նահանգը, որ գտնվում է Տիբլիսի մօտ,
Կաղմայի սահմանադրու իւր Կարիքի մօտ
և Նոր-Բաղարի շրջակայքը: Այդ տեղերի
ընտրութիւնը բոլորովն համապատասխա-
նում էր իւրանց նպատակին: Սահմա-
նադրի մօտաւորութիւնը միջոց էր առ-
նախադիմ վերել և պատերազմական իր-
դենքի ստանալու: Չմեռ արդարաւոր
չունենալով յաւանք կենդանութեան չափ
էր պատահում, որ հեռաւոր յարձակմանը
ներ անէին տաճկական պաշարելներին
վերայ: Նորա շատ անգամ ստիպում էին
տաճկական զօրքից անցնել սահմանը: Այն-
պէս որ առժամանակ ապստամբութիւնը
իւր կենդանութիւնը կորցրած էր հաւան-
րում: Տաճկական իւրեանց կողմից շատ
թիւթ էին նայում գորա վերայ և չէին
զօրեղանում իւրանց ներգործող զօրքի
թիւը: Տաճկական կատարելութիւնը սահ-
մանափակելով իւր զօրքերի թիւը չէր
զոքանալու, իւր զինաւոր ուշադրութիւն-
ընդարձակ Սերբական սահմանադրի վե-
րայ և սկսեց ամրացնել իւր բանակի գոր-
ծիւնը Նիւթիկ, ուր կենդանացեց բա-
ւականի մեծ զօրք: Իսկ Լիւթիկովնա-
յում բաւականին ժամանակ չկան նշա-
նաւոր կռիւներ, միայն երբեմն ապստամբ-
ների խմբեր երևում էին իւրերի վերայ:

Գարան սկզբում ապստամբների և
ոսնող նորից զարթեց և իրերի գրու-
թիւնը ապստամբած նահանգներում ահ-
ուել մե ստացաւ Տաճկաստանի համար
Ապստամբների յարկը կարծես յարութիւն
ստան, Բոսնիայի ապստամբութիւնը նոր
կենդանութեամբ փայլեցաւ, ապստամբների
թիւը օրից օր օրոգացաւ և ազգի անկախու-
թեան նահատակները վնասեցին զոհ զնալ
ազգայնութեան և ապստամբութեան սկիզբների
համար: Կորա հետևանքներից մինն եղաւ
Միտիկայի և Նիւթիկի մօտ եղած պատերազ-
մը, ուր ստաթիկ ջարդ կրեան Տաճկական զօր-
քերն և յաղթեցան: Այդտեղ Տաճկական
զօրքը զինաւոր հրամանատար Մուստաֆ
փաշան մեծ զօրքով յարձակեցաւ սուր-
տամիւնի վերայ, բայց նոյն հերոսական
կռուրդ կորեց Տաճկական զօրութիւնը

հետ և շատերը նոցանից, ինչպէս մինչև այժմ,
անտարբեր չեն մնալ ուսումնարանին վերաբե-
րեալ հարցերում, և հո

